

Драјољуб СИМОНОВИЋ
адвокат у Београду

IURA NOVIT CURIA

Резиме

Суд мора да познаје право. *Iura novit curia*. Ово се нарочито односи на процесно право, јер суд је господар поступка, парничног и сваког другога. Наравно, потребно је и познавање материјалног права, јер је његова прешна примена разлог за жалбу и ревизију. О материјалном праву суд води рачуна и по службеној дужности.

На примеру једног судског решења о делимичном одбацавању тужбе „у делу тужбеног захтева“, које садржи само три реченице у изреци и образложењу, аутор је желео да скрене пажњу на неколико прешака суда, може се рећи, и поцепничких. То је недоуставно, јер ... *Iura novit curia!*

Кључне речи: суд, процесно право, материјално право, прешка.

I Увод

Како нам старолатини заветоваше – *Iura novit curia!* Суд мора да познаје право. Шта је са осталима? Сви морају да познају право. У противном, осетиће негативне последице старолатинске максиме *Ignorantia legis nocet*. Незнање закона (права) шкоди, никог не оправдава. Шта ако суд погреши? Шта ако судска одлука буде плод непознавања права? Горак је и забрињавајући такав плод...

Таква грешка суда, израсла из непознавања права, свима шкоди. *Erga omnes...* конкретно, шкоди погођеној парничној странци, посту-

пајућем судији, суду (конкретном); генерално: шкоди држави, правном поретку, правосућу у целини, правној сигурности, правди, свим поданицима закона...

Предмет опсервације аутора овде је једно судско решење, састављено од свега три реченице: једне у изреци, две у образложењу. Ни краће судске одлуке, ни више грешака! За бригу и опомену... *Iura novit curia!*

Идемо у сусрет Грађанском законнику Србије. Ход свима успорен. Пре свега, држави. Подсећања ради, поједина правила Србијанског грађанског законика (СГЗ), донетог у време владавине књаза Милоша Обреновића, српски судови већ седам десетлећа примењују у виду тзв. правних правила.

Аутор верује да ће се до ступања на снагу деценијама и деценијама чеканог Грађанског законика Србије поправити судска пракса у нашој земљи, а да ће њен квалитет расти саобразно надахнућу, жељи и истрајности судија да нови ГЗ стручно, доследно и оптимистички проучавају и примењују. Да им се више никада не „омакну“ грешке које су учињене у најкраћој судској одлуци коју је аутор држао у рукама за 38 година правног делања, а коју ће у овом раду (коментару) изложити критици.

II Изрека и образложење побијаног решења

Једина реченица у изреци решења Основног суда у _____, број ПП _____ /2014 од 5. јануара 2015. гласи: „ОДБАЦУЈЕ СЕ тужба тужиоца _____ из _____ У ДЕЛУ тужбеног захтева којим је тражио да се поништи решење туженог на основу ког је тужиоцу престао радни однос и да се обавезе тужени да тужиоца врати на рад на одговарајуће радно место“.

У образложењу опсервираног решења поступајући судија је исписао две реченице:

„Тужилац је поднео суду тужбу против туженог и истакнутим тужбеним захтевом тражио је да се поништи решење туженог на основу кога је тужиоцу престао радни однос и да се обавезе тужени да тужиоца врати на рад на одговарајуће радно место. Како распоређивање запослених на радно место улази у аутономни домен послодавца, у зависности од потреба процеса и организације рада, суд је применом члана 16. ЗПП донео одлуку као у изреци.“

II Коментар аутора

Овим несхватљиво кратким решењем суд је повредио и процесне норме (Закон о парничном поступку – ЗПП) и одредбе материјалног права (Закон о раду). Решење је несхватљиво кратко. Иако је његова изрека погрешна, суд је очигледно био у уверењу да је исправна и морао је да учини већи напор, макар да покуша да ближе образложи и оправда изреку опсервираног решења. Суд то није учинио. Остале су три реченице и сведочанство да се са мало речи може учинити много грешака.

1. Повреде процесног закона

Иако то није наведено у образложењу опсервираног решења, основана је претпоставка да га је суд донео из разлога предвиђених у корпусу претходног испитивања тужбе, конкретно на основу одредбе члана 294 тач. 1 ЗПП – ако одлучивање о тужбеном захтеву *не сада у судску надлежност* (члан 16 ЗПП, на чије се одредбе суд позвао у једној од две реченице образложења).

Одредбом члана 16 ст. 1 ЗПП прописано је да суд у току целог поступка по службеној дужности пази да ли решавање спора спада у *судску надлежност*, а ставом 2 у истом члану – да ће суд да се огласи *ненадлежним* и да ће *одбацити* тужбу ако у току поступка утврди да за решавање спора није надлежан суд, него неки *други орган*.

У случају утврђивања (апсолутне) стварне ненадлежности, ЗПП је за суд прописао три обавезне процесне радње, утврдивши им и редослед: 1) оглашавање ненадлежним, 2) укидање спроведених радњи у поступку и 3) одбацавање тужбе (у целини). Овај законски редослед процесних радњи суд треба да примени у изреци решења. Код опсервираног решења суд је све ово апстраховао, иако се ради о когентним процесним нормама.

Опсервираним решењем суд је *одбацио* тужбу У ДЕЛУ *тужбеној захтева* којим је тужилац тражио да се „тужени обавезе да тужиоца распореди на *одговарајуће* радно место“, при чему је суд *иroyустио* да се претходно огласи стварно ненадлежним за одлучивање у том делу (враћање на *одговарајуће* радно место код туженог послодавца), а оглашавање ненадлежним на изричит начин у конкретном случају је *conditio sine qua* поп правилне примене одредаба члана 16 ЗПП, на које се суд позива у двореченичном „образложењу“ решења.

Према когентној норми ЗПП, суд се по службеној дужности оглашава стварно ненадлежним и одбацује тужбу уколико је за решавање предметног спора надлежан *неки други орган*. Који је то „други орган“ у конкретном случају?

У опсервираном решењу нема изјашњења о томе што је још један процесни пропуст суда. У смислу ЗПП, под „другим органом“ подразумева се неки други државни орган (на пример, орган управе). Одбацивање тужбе је обавезна последица утврђивања стварне ненадлежности суда, те суд у случају таквог утврђења не може уступити тужбу другом надлежном органу, ни у случају када је извесно који је други орган надлежан за поступање.

Са другим органом из регулативе ЗПП, *надлежним за решавање сѝора*, никако се не може поистоветити послодавац са „аутономним доменом“ да одлучује о распоређивању запослених, те их је суд опсервираним решењем погрешно изједначио. Наведеним пропуштањима суд је учинио релативно битну повреду одредаба парничног поступка из члана 374 став 1 ЗПП, која је била од битног утицаја на доношење незаконитог и неправилног решења.

У поступку претходног испитивања тужбе суд одбацује тужбу када утврди да правна ствар не спада у судску надлежност (апсолутна ненадлежност суда), ако је тужба коју је поднео пуномоћник из реда адвоката непотпуна и/или неразумљива (тзв. неуредност тужбе), ако тужилац као неука странка није у остављеном року отклонио недостатке које му је суд наложио, ако је правна ствар правноснажно пресуђена и у другим случајевима утврђеним у члану 294 ЗПП.

У случају релативне ненадлежности (кад је за поступање надлежан други суд), суд је дужан да донесе решење којим се оглашава ненадлежним и да правну ствар уступи надлежном суду. Ако то није могуће, суд је дужан да донесе решење о одбацивању тужбе. И да је суд направио само наведену повреду одредаба ЗПП, пропуштањем да се огласи ненадлежним и непредузимањем других обавезних радњи из члана 16 став 2 ЗПП, његово решење би захтевало стручни коментар и критику. Нажалост, она није једина. Следе процесне грешке које улазе у сферу елементарног (не)познавања грађанског процесног права, конкретно одредаба ЗПП.

Из законом прописаних разлога, тужба се одбацује (у целини) и у том случају суд не улази у меритум спора и подручје материјалног права (конкретно, Закона о раду). У делу (или у целини) тужбени захтев се *одбија* као неоснован и ту је релевантан меритум, односно примена материјалног права. Просто невероватно, али суд у опсервираном решењу није направио дистинкцију одбацивања и одбијања, а неспорно је да разликовање два наведена појма (процесне радње) представља азбуку парничног поступка.

Када суд тужбу *одбацује*, он то чини у њеној *целини*, наравно правилном применом одредаба ЗПП, из прецизно утврђених разлога

(кад је тужба неразумљива или непотпуна, кад је ствар правноснажно пресуђена – *ne bis in idem*, кад је наступила литиспенденција – о истом захтеву већ тече парница, када је суд апсолутно ненадлежан за одлучивање итд.).

Сагласно тим строгим и прецизним правилима парнице, суд никако не може *одбацити ДЕО тужбеног захтева*, како је суд погрешно учинио опсервираним решењем, истовремено чинећи релативно битну повреду одредаба парничног поступка из члана 374 став 1 ЗПП. Тужба се не може одбацити „У ДЕЛУ *тужбеног захтева*“ због тога што тужбени захтев задира у меритум спора и примену материјалног права.

Да је основан став суда у опсервираним решењу који се везује за „одговарајуће радно место“, а није, тада би суд једино био процесно овлашћен да *одбије* (а не да одбаци) тужбени захтев у делу који се односи на реинтеграцију радника на одговарајуће радно место код послодавца.

Став 1 петитума тужбе гласи:

ПОНИШТАВА СЕ као незаконито решење *тужбеног привредног друштва* _____ из _____ број _____ од _____ године којим је *тужиоцу* _____ из _____ *олико* уговор о раду, *иа се тужени обавезује да тужиоца врати на рад на одговарајуће радно место у року од осам дана од дана пријема пресуде.*

У опсервираним решењу суд је из петитума тужбе, недозвољено и без правног основа, само извукао из контекста речи „на одговарајуће радно место“ и погрешно их „осамосталио“, означавајући их као „ДЕО тужбеног захтева“ (?!). Ово је недозвољена процесна радња. Правила ЗПП о одбацавању тужбе су јасна. Она се одбацује у целини. Процесна правила не познају никакву „деобу“ тужбе, а посебно није дозвољено да се тужба дели и дезинтегрише у „ДЕО тужбеног захтева“, што је суд учинио *non sens* поступком „осамостаљивања“ одређених речи из контекста целине петитума тужбе.

За разлику од материјалног права, у разним областима и метафорично речено „бескрајног“, процесно право (правила парничног поступка) је уско, прецизно, ограничено, занатско. У процесном смислу, правило *Iura novit curia* аутор схвата на начин да је судија парничар врсно занатлија, те да „у малом прсту“ држи процесна (занатска) правила. Утолико су чуђење и неверица већи у процесу размишљања о поступку судије који је донео и потписао опсервирано решење. „ОДБАЦУЈЕ СЕ тужба У ДЕЛУ тужбеног захтева“ (?!). Можда је аутор три реченице из опсервираног решења судијски помоћник, стручни сарадник. Можда?!

И ако би било тако, неверица остаје. И они су дипломирани правници са положеним правосудним испитом.

С друге стране, ни у том случају судија не би био екскулпиран од правила *Iura novit curia*. Он је доносилац (потписник) опсервираног трореченичног решења. Напред изречено је, по оцени аутора, довољно за закључак да је суд у опсервираном решењу учинио неколико процесних грешака, односно пропуста. Опсервирано решење (три реченице), нажалост, пример је за поуку како суд не би смео да поступа, уместо да буде образац за поступање.

Аутор стоји иза наведеног закључка, свестан његове критичке интонације и тежине. Иако Србија није у систему прецедентног права и судска пракса не представља извор права, судска одлука би морала бити путоказ за добро поступање у тумачењу и примени одредаба процесног права, акт на којем се надахњују и уче млађе генерације правника.

2. Повреде материјалног закона

У опсервираном решењу, осим процесних грешака (пропуста) суд је у три реченице „успео“ и на терену погрешне примене материјалног права – Закона о раду. Погрешном применом материјалног права (Закона о раду) суд је неправилно закључио да распоређивање запослених спада у „аутономни домен послодавца, у зависности од потреба процеса и организације рада“. Аутономни домен послодавца никако се не може идентификовати са другим (државним) органом надлежним за решавање спора, те је одбацивање тужбе у делу тужбеног захтева, учињено опсервираним решењем, плод невероватне симбиозе истовремене погрешне примене и процесног и материјалног права.

Према овом погрешном закључку суда, послодавац би био овлашћен да коришћењем свог „аутономног домена“ запосленог распореди (премести) на *свако радно место*, без обзира на стручну спремност утврђену правилником о организацији и систематизацији послова и стручну спремност коју запослени поседује.

У радикалном облику, који није искарикиран ако се пажљиво анализира став суда у опсервираном решењу, послодавац би могао у реинтеграцији на основу правноснажне пресуде, да дипломираног правника врати и распореди на радна места порттира, курира, магационера, архивара итд. *Non sens!*

Јасно је да институт распоређивања (премештаја) запосленог не спада у искључиво „аутономни домен“ послодавца и да се исти креће унутар оквира које је закон установио императивним нормама. Поређења ради, у „аутономни домен“ послодавца спадају овлашћења која му Закон

о раду даје код плаћеног одсуства. Према одредби члана 77 став 1 Закона о раду, плаћено одсуство траје до пет радних дана (до законских новела из јула 2014. трајало је до седам радних дана) у календарској години, али послодавац је овлашћен одредбом става 6 у истом члану да својим општим актом или уговором о раду (коришћењем „аутономног домена“) утврди укупно трајање плаћеног одсуства до шест, седам, осам... радних дана у календарској години.

Код плаћеног одсуства „аутономни домен“ послодавца обухвата и могућност да послодавац општим актом (или уговором о раду) утврди и друге случајеве који представљају основ за коришћење плаћеног одсуства у односу на законом утврђене случајеве по методу *exempli causa*, као и да прошири круг лица – сродника који улазе у корпус основа (разлога) за коришћење плаћеног одсуства.

Код распоређивања (премештаја) запослених „аутономни домен“ послодавца постоји само као *могућности* распоређивања запосленог на друго радно место, према потребама процеса и организације рада, али тај „аутономни домен“ строго је ограничен (сужен) императивним законским нормама које се тичу *стичуће сиреме* у функцији *одговарајуће радној месту на које се запошљени распоређује*.

Ако суд у току поступка утврди да је запосленом радни однос престао без правног основа, на захтев запосленог, одлучиће да се запошљени *враћу на рад*, да му се исплати накнада штете и уплате... (члан 191 став 1 Закона о раду). Тачно је да у Закону о раду пише да се запошљени „врати на рад“, без додатка „на одговарајуће радно место“, што је тужилац тражио у опсервираном случају.

У нашим ранијим радним законима ситуација је била утолико једноставнија што је у једној реченици писало „враћање на рад на одговарајуће радно место“. Сада је правна ситуација утолико сложенија што захтева појачани напор и пажњу правника, укључујући и судије, који треба да читају и остале одредбе Закона о раду, да повезују и правилно тумаче правне норме. У конкретном случају, суд се определио за погрешну варијанту, концентришући се на оно „што не пише“ у одговарајућој одредби (на очекиваном месту), уместо на оно што пише на другом месту (у другом члану Закона о раду), па и на оно што представља интегритет закона (целину одређеног радноправног института).

Да је у конкретном случају поступио онако како је требало, у напред наведеном смислу, суд не би закључио да је распоређивање (премештај) запослених у „аутономном домену“ послодавца. Уместо тога, суд би правилно закључио да „аутономни домен“ послодавца значи само његову могућност да приступи примени института распоређивања

запосленог када су се стекли оправдани разлози објективне природе (потребе процеса и организације рада). Такође, суд би тада правилно закључио *да је суштински инстинктивни временштаја (распоредивања) зајослених у императивном (не у аутономном) домену, јер зајослени може да се распореди искључиво на одговарајуће радно место у погледу стручне спреме.* То је несумњиво!

Институт распоређивања (премештаја) запосленог важећим Законом о раду интегрисан је у материју измене уговорених услова рада – закључењем анекса уговора о раду, ради премештаја на *други одговарајући посао* (члан 171 став 1 тачка 1 Закона о раду). Императивном нормом, такође, Закон о раду утврђује шта представља „одговарајући посао“ у смислу института распоређивања запосленог.

Сагласно одредби члана 171 став 2 Закона о раду, *одговарајући посао* је посао за чије се обављање захтева *иста врста и истен стручне спреме који су извршени уговором о раду.* Неспорно је да је тужилац код туженог пре отказа уговора о раду био распоређен на радно место за чије се обављање захтева седми степен стручне спреме – правни факултет. Држећи се императивних одредаба Закона о раду које распоређивање запосленог везују за одговарајући посао који се идентификује истом врстом и истим степеном стручне спреме за обављање посла, тужилац је тужбеним захтевом тражио враћање на рад код туженог послодавца *на одговарајуће радно место.*

Ништа тужилац у таквом захтеву није погрешно. Напротив, тражио је враћање на рад на одговарајуће радно место, правилним тумачењем и применом императивних норми Закона о раду које уређују институт распоређивања (премештаја) запосленог. *Одговарајући посао* за који су законом предвиђени *иста врста и исти истен стручне спреме* је *conditio sine qua* позаконитог распоређивања (премештаја) запосленог, па и тужиоца у конкретном случају који је, у складу са наведеним, поставио тужбени захтев.

Према напред израженим ставовима, аутор закључује да распоређивање запосленог (тужиоца) није „аутономни домен“ туженог послодавца и да су ставови суда из опсервираног решења „о одбацивању тужбе у делу тужбеног захтева“ погрешни.

3. Судска пракса

Без обзира што судска пракса у нашој земљи не представља извор права у формалном смислу, она „зрачи“ (или треба да „зрачи“) правним ауторитетом поступајућег судије као доброг тумача права, тако да се судска пракса у правној теорији означава као „интерпретативни извор

права“. Аутор пуних 38 година веома интензивно прати домаћу судску праксу и први пут се среће са ставовима суда садржаним у опсервираном решењу, што га је инспирисало да напише овај (критички) коментар судске одлуке.

Из обиља судске праксе која потврђује став да је послодавац дужан да по правноснажној пресуди којом је поништено његово решење о отказу уговора о раду тужиоца врати на *одговарајуће* радно место (десетине и десетине објављених сентенци из судских одлука), аутор ће указати само на изреке две пресуде које су временски готово „савременнице“ писања овог коментара, обе донете у регулативи члана Закона о раду који уређује реинтеграцију запосленог, а који обавезује послодавца да запосленог „врати на рад“ без даљег прецизирања „на одговарајуће радно место“.

Пресудом Основног суда у Новом Саду П1 – 2068/2013 одлучено је: ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужени да тужиоца врати на послове радног места у *складу са његовом школском спремом и његовим способностима*, у року од 8 дана од дана пријама пресуде, под претњом извршења.

Правноснажном пресудом Првог основног суда у Београду (правноснажност наступила у августу 2014. године) одлучено је: ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужени да тужиљу врати на рад у *Центар за финансије, на одговарајуће радно место*, у року од 8 дана од дана пријема пресуде.

Како се види из цитиране изреке пресуде, суд је овде туженом наложио да тужиљу врати на рад не само на одговарајуће радно место, него и у радну јединицу (Центар за финансије) у којој је тужиља радила пре незаконитог отказивања уговора о раду од стране туженог послодавца.

Ово је законита и правилна реинтеграција, довођењем у стање у којем је тужиља била пре незаконитог отказивања уговора о раду.

III Закључак

Грађанско процесно право и радно право су предмети који се изучавају у завршници студија права. За оне правнике који желе да постану судије нема предах. Следи припрема и полагање правосудног испита, као први велики „тренинг“ који помаже како теоријска знања стечена током студија треба применити у пракси, у процесу креирања појединачних правних аката: одлуке, пресуде, решења, закључка итд.

Судија је господар превасходно процесног права – поступка, али за доношење правно квалитетне пресуде предуслов је и добро тумачење

правне норме и њена примена на конкретан случај. Пример судске одлуке (решења) коју је аутор опсервирао у овом коментару, која у свом корпусу од само три реченице садржи неколико процесноправних и материјалноправних грешака (више од једне грешке по реченици), знак је за узбуну. Знак за узбуну, иако аутор верује да је у питању изузетак – преседан, као први такав случај у његовој 38-годишњој правној пракси.

Да ли је опсервирано решење изузетна појава? Према непосредним сазнањима аутора – јесте, али можда се изузетак већ „шири“ у случајевима који њему нису доступни. Има ли места бојазни да тренутно сазнајни изузетак закорачи у прецедентно поље? Треба ли страховати да преседан могу да примене и друге судије? У прогнози треба бити опрезан, јер она је у сфери претпоставки и субјективних перцепција (осећања), а ни реч „бојазан“ није страна том корпусу.

Ноторна је свеколика криза у Србији, нарочито изражена у последњим годинама. На њу ни правосуђе није имуно. Напротив. Неуспеле „реформе“, боље рећи неподобни експерименти, утицај извршне власти, политике и других фактора на правосуђе, кадровске селекције у којима стручност, одговорност и ранији резултати више нису доминантне препоруке за избор судија, нагризају ауторове наде да ће дочекати истински реформисано српско правосуђе пре краја радног века (2017. године). Наду поткопава и ауторова бојазан да у блиској будућности може доћи до непосредне државине других судских решења о одбацивању тужбе „у делу тужбеног захтева“.

Dragoljub SIMONOVIĆ
Attorney at Law, Belgrade

IURA NOVIT CURIA

Summary

The Court know the law. Iura novit curia. This especially applies to procedural law because the Court the master of the proceeding – litigation proceeding as well as any other. Of course, it is necessary for Court to have a good knowledge of substantive law because the misapplication of substantive law is the reason for the appeal and revision. When it comes to substantive law, the Court takes it into account ex officio. On one example regarding the Courts

decision on partial dismissal of the complaint in the part of the claim, which contains only three sentences to be imposed, author wanted to draw attention to several Courts mistakes that could be classified as beginners. That is unacceptable because – Iura novit curia!

Key words: court, procedural law, substantive law, error.